

Hand-out Rollen van de wijkraad in de nieuwe democratie

Achtergrond

Als wijkraad kun je kiezen uit verschillende rollen. Tijdens de wijkconferentie in 2019 hebben de wijkraden van Haarlem gezamenlijk een aantal van die rollen benoemd, zoals belangenbehartiger, wegwijzer, signaleerder, beheerder, verbinder en ondersteuner. De resultaten van de wijkconferentie vind je terug op de [website van StadsGesprekken](#). Deze zes verschillende rollen hebben we vervolgens ingedeeld in twee hoofdrollen, te weten:

1. De wijkraad als neutrale netwerkorganisatie die voornamelijk informeert, faciliteert en mogelijk maakt; hierbij passen de rollen van 'verbinder', 'ondersteuner' en 'signaleerder';
2. De wijkraad als vorm van zelforganisatie die een positie inneemt in het publieke debat, dan wel keuzes maakt en besluiten neemt over de wijk; hierbij passen de rollen van 'belangenbehartiger' en 'beheerder'.

Eén van de aanbevelingen van de wijkraden was om in overleg met de wijkraden beide hoofdrollen (netwerkorganisatie of zelforganisatie) voor een wijkraad concreet uit te werken en vast te stellen, en wijkraden de mogelijkheid te bieden daarin een keuze te maken. Afhankelijk van zich voordoende situaties kan de wijkraad elk van de rollen aannemen. Dit moet wel van tevoren kenbaar worden gemaakt. Wethouder Nieuwe Democratie, Jur Botter, heeft stichting StadsGesprekken gevraagd hierover een verdiepende workshop te ontwikkelen met als doel de bewustwording te vergroten bij wijkraden over de gevolgen en voorwaarden voor de rol die wordt gekozen.

De workshop is voorbereid door een werkgroep van wijkraadsleden. Dit waren wijkraadsleden die zich na een oproep van de gemeente Haarlem hebben aangemeld. Zij hebben input geleverd voor de praktijkvoorbeelden in de workshop. Door de coronacrisis kon de geplande wijkconferentie waarop de workshop gegeven zou worden niet doorgaan. Daarom heeft de gemeente Haarlem StadsGesprekken gevraagd om de workshop online aan te bieden. Deze heeft tweemaal plaats gevonden in mei 2020.

Online workshops

Tijdens de online workshops op 19 (11 deelnemers) en 20 mei (4 deelnemers) hebben we geoefend met deze rollen. Hoe reageer je vanuit de verschillende rollen op bepaalde situaties en onder welke voorwaarden kun je deze rol goed uitoefenen? Dit hebben we gedaan aan de hand van drie situaties die in de praktijk regelmatig kunnen voorkomen:

1. Er komt iemand van buiten de wijk met een plan of voorstel. Dit kan de gemeente zijn, een projectontwikkelaar of andere partij. In de workshops hebben we het volgende voorbeeld gekozen: *Een ondernemer wil een stadscamping beginnen aan de rand van de wijk. Dit initiatief past binnen het gemeentelijk beleid. Nu is het een rommelig terrein, dat kan alleen maar beter worden. De wijkraad hoort van dit initiatief en verwacht dat er weerstand in de wijk is.* Zie schematische weergave A voor een verdere uitwerking van deze situatie (welke actie onderneem je in welke rol en onder welke voorwaarden?).
2. Bewoners komen met een initiatief. *Een aantal bewoners komt met een eigen initiatief voor dit terrein: een plek waar ouderen elkaar kunnen ontmoeten met een jeu-de-boules baan en schaaktafel. En presenteren dit aan de wijkraad.* Zie schematische weergave B.
3. De wijkraad neemt eigen initiatief. *De wijkraad zoekt naar een oplossing die voor meerdere doelgroepen interessant is en probeert daar de hele wijk achter te krijgen.* Zie schematische weergave C.

Wat betreft de rollen

- Veel wijkraden kiezen bewust een rol. Wel gaf een groot aantal deelnemende wijkraadsleden aan dat er in de afgelopen jaren een verschuiving heeft plaatsgevonden van de rol van zelforganisatie naar neutrale netwerkorganisatie: 'We zijn niet gekozen en kunnen daarom niet voor een specifiek belang of bewonersinitiatief kiezen.' Een beperkter aantal wijkraden geeft aan zichzelf vooral te zien als zelforganisatie: 'We hebben een plan gemaakt voor de wijk. Als initiatieven van buiten of van bewoners uit de wijk daarin passen omarmen we die meteen'. Of: 'We nemen zelf initiatieven die bijdragen aan de sociale cohesie in de wijk.' Of: 'We keren ons tegen plannen van de gemeente. Bijvoorbeeld de komst van sociale huurwoningen op een plek waar al veel huurwoningen zijn. Dan gaan we actie voeren. Maar geven we wel duidelijk aan bewoners aan dat als je tegen bent je onze petitie niet moet tekenen.'

- Ook de wijkraden die normaal een neutrale rol kiezen komen situaties tegen waarin ze toch belangen behartigen. Het gaat dan om zaken die voor de hele wijk van belang zijn. 'Zoals de grondwateroverlast in onze wijk', zo geeft een van de aanwezige wijkraden aan. Ook andere wijkraden, die doorgaans kiezen voor een neutrale netwerkorganisatie, laten weten dat ze in het geval er sprake is van een algemeen belang voor de wijk wel eens kiezen voor de rol van zelforganisatie die een specifiek belang behartigt. Hoe je die keuze bepaalt en legitimeert, werd als lastig beschouwd.
- Breed wordt gedeeld dat in het kader van verwachtingsmanagement wijkraden de rolwisseling goed moeten communiceren zowel naar de wijkbewoners, als naar gesprekspartners en belanghebbenden buiten de wijk.
- Wijkraden dienen zich te realiseren dat gesprekspartners een ander beeld of verwachting kunnen hebben van de rol die wordt ingenomen, bijvoorbeeld door eerdere ervaringen met een andere wijkraad die heeft gekozen voor een andere rol.

En de voorwaarden

Gesproken is over de voorwaarden waaronder je die rollen vervult. Een paar conclusies waren:

- In alle gevallen is het belangrijk om bewoners en gesprekspartners van buiten de wijk goed te laten weten welke rol je hebt. Dit voorkomt teleurstellingen, met name bij bewoners die met een initiatief bij de wijkraad komen in de hoop dat deze gaat helpen. Maar ook bij partijen die verwachten dat ze een zienswijze over een project of beleidsvoornemen van de wijk kunnen vragen. Dit wordt nog belangrijker als je gaat wisselen van rol.
- Als je voor de rol van belangenbehartiger kiest wordt het peilen van de mening van de bewoners des te belangrijker. Immers, je wilt wel zeker zijn dat je niet iets doet waar een groot deel van de bewoners het uiteindelijk helemaal niet mee eens blijkt te zijn. En als je als wijkraad de mening wilt peilen van bewoners is het goed om van te voren afspraken maken wat je met de uitkomst doet. Hoeveel mensen moeten er minimaal meedoen met een peiling? Wie mogen er mee doen (alle volwassenen, volwassenen en jongeren of alleen huishoudens?) Hoe bereik je iedereen die mee mag doen? Bij welke meerderheid gaat een plan door? En hoe ga je om met tegenstemmers?
- De manier waarop wijkraden nu een meningspeiling doen is divers. Hierbij maken ze gebruik van Nextdoor, Facebook, eigen website en nieuwsbrief en [Buurbook](#). Het zou fijn zijn, zo gaven een aantal deelnemers aan, als we gebruik kunnen maken van een goede digitale tool. Bijvoorbeeld één die de gemeente gebruikt en beschikbaar komt voor alle wijkraden.
- Met name in de rol van zelforganisatie (je gaat zelf meer organiseren) heb je voldoende tijd, deskundigheid en vrijwilligers nodig.
- Als je als wijkraad optreedt als trekker, houd dan rekening met de rol die je dan speelt (is niet meer neutraal). En zet alleen je plannen door bij breed draagvlak. Het Initiatief moet voor de hele wijk van belang zijn.

Mogelijke vervolgacties

1. Een goede digitale wegwijzer met bijvoorbeeld verwijzingen naar het leefbaarheidsfonds (en eventuele andere subsidies), het initiatieven café, inspraakmogelijkheden, vergaderingen gemeenteraad en bruikbare contactpersonen bij de gemeente. Dit soort informatie kan ook actief gedeeld worden tijdens een inwerk- en scholingsprogramma.
2. Een digitale tool om de mening van bewoners te peilen. Bijvoorbeeld één die de gemeente gebruikt en beschikbaar komt voor alle wijkraden.

Schematische weergave A: Initiatief van buiten

Er komt iemand van buiten de wijk met een plan of voorstel. Dit kan de gemeente zijn, een projectontwikkelaar of andere partij. In de workshops hebben we het volgende voorbeeld gekozen: *Een ondernemer wil een stadscamping beginnen aan de rand van de wijk. Dit initiatief past binnen het gemeentelijk beleid. Nu is het een rommelig terrein, dat kan alleen maar beter worden. De wijkraad hoort van dit initiatief en verwacht dat er weerstand in de wijk is.*

Neutrale netwerkorganisatie	Werkwijze	Voorwaarden
1.	In gesprek gaan met initiatiefnemer voor toelichting.	Open opstelling, uitstellen van oordeel. Van te voren duidelijkheid geven over rol wijkraad. Goede vindbaarheid en bereikbaarheid van de wijkraad.
2.	Initiatiefnemers informeren, adviseren en/of doorverwijzen voor vervolgstappen, bijvoorbeeld naar het leefbaarheidsfonds het initiatieven-café, inspraakmogelijkheden of naar andere bewoners.	Goed de weg kennen naar de mogelijkheden die de gemeente Haarlem biedt wat betreft subsidiemogelijkheden, vergunningen en politieke lobby (o.a. inspreken). Objectieve weergave van steun en bezwaren in de wijk met betrekking tot het initiatief. Kennis van relevante partners/sociale kaart in de wijk die het initiatief kunnen ondersteunen.
		Netwerk van ambtelijke contacten waar naar doorverwezen kan worden.
3.	Initiatiefnemer zorgt zelf voor draagvlak. Hierbij kun je als wijkraad wel je communicatiekanalen aanbieden.	Afzender van de communicatie is altijd de initiatiefnemer. Aangeven dat je als wijkraad geen standpunt inneemt.
4.	Bewoners die tegen het initiatief zijn informeren hoe ze bezwaar kunnen maken (verwijzen naar inspraak en politiek).	Kennis hebben van de politiek en hoe inspraak geregeld is. Van te voren duidelijkheid geven over rol wijkraad

Zelforganisatie	Werkwijze	Voorwaarden
1.	In gesprek gaan met initiatiefnemer voor toelichting.	Open opstelling, uitstellen van oordeel. Van te voren duidelijkheid geven over rol wijkraad.
2.	Initiatief beoordelen door de wijkraad: aannemen of afwijzen?	Het helpt als je een visie of plan voor de wijk hebt opgesteld. Daar kan het initiatief binnen vallen of juist niet. En daarmee kun je ook beargumenteren waarom je voor of tegen bent.
3.	Als de wijkraad het goed vindt dan peilen bij de wijkbewoners via enquête of bespreken in wijkraad.	Afspraken maken over de opkomst (aantal mensen op bijeenkomst of aantal deelnemers aan enquête). Goed digitaal instrument om meningen te peilen. Liefst een digitale tool die de gemeente aanbiedt aan de wijkraden.
4.	Bijeenkomst organiseren met de initiatiefnemer zodat bewoners vragen kunnen stellen.	Goed communiceren over je rol als wijkraad.
5.	Daarna definitief besluit of het wel of niet doorgaat of positief/negatief adviseren aan initiatiefnemer.	

Schematische weergave B: Initiatief van bewoners

Een aantal bewoners komt met een eigen initiatief voor dit terrein: een plek waar ouderen elkaar kunnen ontmoeten met een jeu-de-boules baan en schaaktafel. En presenteren dit aan de wijkraad.

Uit de workshops bleek dat de rol van de wijkraad nauwelijks verschilt bij een initiatief van buiten of een initiatief van bewoners. Daarom verwijzen we hier naar schematische weergave A.

Schematische weergave C: De wijkraad neemt eigen initiatief

De wijkraad zoekt naar een oplossing die voor meerdere doelgroepen interessant is en probeert daar de hele wijk achter te krijgen.

Wijkraden zien ook dat ze het belang van de wijk gaan behartigen als er een situatie speelt die de hele wijk raakt zoals bij grondwateroverlast, een veranderende verkeerssituatie of als het gaat om de uitvoering van een wijkvisie (werken aan sociale cohesie, meer voorzieningen voor jongeren, actie voeren tegen komst sociale woningbouw). Je kunt dit niet langer doen vanuit een neutrale rol. Wees je daarvan bewust en laat het de wijkbewoners ook duidelijk weten.

Neutrale netwerkorganisatie	Werkwijze	Voorwaarden
1.	Meningspeiling om te beoordelen of het door de wijkraad voorgestelde initiatief of onderwerp van belang is voor de wijk.	Vastgesteld meetinstrument.
		Breed draagvlak (definiëren wat daarmee wordt bedoeld).
		Duidelijk communiceren dat de wijkraad voorstander is.
2.	Instellen werkgroep die het initiatief of standpunt uitwerkt	Menskracht, middelen en deskundigheid.
3.	Uitwerking voorleggen aan bewoners	Iedereen moet zich kunnen uitspreken.
		Goed meetinstrument.
4.	Besluitvorming over uitvoerig/vervolgstappen.	Van te voren duidelijkheid over de procedure (minimaal aantal deelnemers, wie mogen

		stemmen, minimaal aantal voorstanders voor een positief besluit).
5.	Vervolgstappen/uitvoering.	Goede communicatie.
		Menskracht, middelen en deskundigheid.

Zelforganisatie	Werkwijze	Voorwaarden
1.	Wijkraad neemt initiatief of besluit dat een bepaald onderwerp van belang is voor de wijk.	Visie op de wijk of criteria.
		Wijkraad heeft positie om besluiten te kunnen nemen.
2.	Werkgroep instellen om initiatief of onderwerp verder uit te werken.	Menskracht, middelen en deskundigheid.
3.	Uitwerking wordt kenbaar gemaakt aan de wijkbewoners.	Goede communicatiekanalen.
3.	Bij bezwaren of tegengeluiden draagvlak peilen.	Goed communiceren over je rol als wijkraad. Is niet neutraal.
		Goed enquête instrument.
4.	Uitkomst meningspeiling voorleggen aan de buurt.	Van te voren duidelijkheid over procedure (minimaal aantal deelnemers, wie mogen stemmen, minimaal aantal voorstanders voor een positief besluit).
5.	Communiceren uitkomst.	Goede communicatiekanalen en transparantie.
6.	Uitvoeren	Menskracht, middelen en deskundigheid.

Bijlage. Lijst van deelnemende wijkraden

Wijkraad Dietsveld/Vogelbuurt

Wijkraad Amsterdamse Buurten

Wijkraad Leidsebuurt

Wijkraad Ramplaankwartier

Wijkraad Bosch en Vaart

Garenkokerskwartier

Wijkraad Scheepmakersdijk

Wijkraad Binnenstad Haarlem

Wijkraad Parkwijk-Zuiderpolder

Wijkraad Klein Zuidwest Haarlem

Wijkraad Molenwijk